

Anmälan

Datum 2023-01-31
Diarienummer ÖFF/2022:8951
Handlingsnummer 2023:5776

Riksdagens ombudsmän (JO)

Endast via e-post:
justitieombudsmannen@jo.se

Mot vem riktar sig anmälan

Göteborgs tingsrätt, 404 83 Göteborg

Ä 3700-22 och Ä 7039-22

Beskrivning av ärendet

1.1 Inledning

I ovan angivna ärenden har fråga uppkommit huruvida tingsrätten har rättsligt stöd för att förelägga överförmyndaren att inhämta läkarintyg. Ärendena gäller upphörande av förvaltarskap efter ansökan från den enskilde.

Som framgår av bifogat protokoll 2022-08-16 och bifogad skrivelse 2022-12-21 anser tingsrätten att det finns stöd i praxis (NJA 2014 s 731 och NJA 2015 s 851) och förarbeten (alltså inte uttryckligen i lagstiftning) att ålägga överförmyndaren att inhämta läkarintyg. Överförmyndaren delar inte den bedömningen. Med hänsyn till frågans generella betydelse gällande ansvarsfördelningen mellan domstol och överförmyndare i ärenden om upphörande av godmanskap eller förvaltarskap (frågan hanteras på olika sätt i landet), är det angeläget med ett klargörande från JO:s sida.

1.2 Lagstiftning

1.2.1 11 kap 16 § andra stycket föräldrabalken:

"I ärenden om anordnande av godmanskap enligt 4 § eller förvaltarskap ska rätten också inhämta yttranden från den enskildes make eller sambo, barn och framtidsfullmaktshavare, överförmyndaren och vårdinrättning, om

Datum 2023-01-31
Diarienummer ÖFF/2022:8951

det inte är obehövt. Yttranden ska också, om det behövs, inhämtas från andra närstående samt från den eller de kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom socialtjänsten och den eller de nämnder som utövar regionens ledning av omsorgsverksamheten.”

1.2.2 11 kap 17 § föräldrabalken:

”Innan rätten anordnar förvaltarskap skall den inhämta läkarintyg eller annan likvärdig utredning om den enskildes hälsotillstånd. Detta gäller även i ärenden om anordnande av godmanskap enligt 4 §, när den enskilde inte har lämnat sitt samtycke.”

1.2.3 11 kap 17 a § föräldrabalken:

”Rätten får uppdra åt överförmyndaren att inhämta yttranden enligt 16 § andra stycket och utredning enligt 17 §.”

1.2.4 Överförmyndarens kommentar

Av nämnda bestämmelser följer att domstol har möjlighet att uppdra åt överförmyndaren att inhämta utredning i ärenden som gäller *anordnande* av godmanskap eller förvaltarskap. Någon motsvarande möjlighet för domstol i ärenden gällande *upphörande* av godmanskap eller förvaltarskap har lagstiftaren inte givit.

1.3 Praxis

1.3.1 NJA 2014 s. 731 (upphörande av förvaltarskap)

”I 11 kap. 16 och 17 §§ FB finns det särskilda regler om inhämtande av utredning i ärenden om anordnande av förvaltarskap. Av dessa bestämmelser följer att rätten ska, om det inte är obehövt, hämta in yttrande från vissa anhöriga, överförmyndaren och vårdinrättning. Rätten ska dessutom hämta in läkarintyg eller annan likvärdig utredning om den enskildes hälsotillstånd. Från och med den 1 januari 2015 kommer domstolen att ha möjlighet att, i ärenden som inleds i tiden därefter, uppdra åt överförmyndaren att hämta in sådan utredning, se lagen (2014:886) om ändring i föräldrabalken.” (punkt 8)

”Bestämmelserna i 11 kap. 16 och 17 §§ FB är inte direkt tillämpliga på ärenden om upphörande av förvaltarskap. Utredningsbehovet kan variera stort, och vilken utredning som krävs måste bedömas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet (jfr prop. 1987/88:124 s. 179). Förhållandena kan vara sådana att det står klart att någon ytterligare utredning inte behövs. Så kan vara fallet t.ex. när den enskilde återkommande med korta

Datum 2023-01-31
Diarienummer ÖFF/2022:8951

intervall ansöker om upphörande av förvaltarskapet. Men omständigheterna kan också vara sådana att den utredning som finns inte längre är tillräcklig. Det är då domstolens uppgift att se till att den utredning som behövs också tillförs ärendet." (punkt 9)

"Av skälen för domstolarnas beslut måste dras slutsatsen att domstolarna ansåg att utredningen i målet behövde kompletteras. HD gör ingen annan bedömning." (punkt 11)

"T.O. förelades av tingsrätten att komma in med den behövliga utredningen. Det finns inte något hinder mot att domstolen på det sättet förelägger en part (understruket av undertecknad) att komma in med utredning i ett visst avseende. Det får dock inte till följd att ansvaret för utredningen flyttas över till parten." (punkt 12)

"T.O. (sökanden, undertecknads notering) har inte följt tingsrättens utredningsföreläggande. I det läget skulle rätten ha inhämtat erforderlig utredning." (punkt 13)

"Den behövliga utredningen bör lämpligen hämtas in av tingsrätten. Domstolarnas beslut rörande förvaltarskapet ska därför undanröjas och ärendet visas åter till tingsrätten för fortsatt behandling." (punkt 14)

1.3.2 Överförmyndarens kommentar

HD slår bland annat fast att domstol har möjlighet att förelägga sökandeparten att inkomma med utredning. Rättsfallet har således ingen bäring på domstols eventuella rätt att förelägga överförmyndaren i de fall ärendet inletts av den enskilde.

1.3.3 NJA 2015 s. 851 (anordnande av godmanskap)

"Det ligger på domstolen att se till att ärendet blir så utrett som dess beskaffenhet kräver, och domstolen ska genom sin materiella processledning verka för att parterna för in den utredning som behövs (12 § lagen (1996:242) om domstolsärenden). I första hand får det läggas på överförmyndaren att föra in den utredning som domstolen anser att den behöver för sitt ställningstagande.

Överförmyndarens ansvar har särskilt lyfts fram genom de bestämmelser i 11 kap. 17 a § FB som infördes den 1 januari 2015. Domstolen får enligt bestämmelserna uppdra åt överförmyndaren att hämta in yttranden, liksom utredning om den enskildes hälsotillstånd. Om det är överförmyndaren som ansöker om ett godmanskap, ska inhämtat material ges in till domstolen tillsammans med ansökan. (Se prop. 2013/14:225 s. 17 ff. och 45 f., jfr NJA 2014 s. 731.)" (punkt 12)

Datum 2023-01-31
Diarienummer ÖFF/2022:8951

1.3.4 Överförmyndarens kommentar

Rättsfallet berör enbart överförmyndarens roll i ärenden om anordnande av godmanskap.

Överförmyndarenheten

Jonas Bokstedt
Förvaltningsjurist

Telefon: 031 - 368 09 19

E-post: jonas.bokstedt@demokratimedborgarservice.goteborg.se

Bilagor

Protokoll 2022-08-16

Skrivelse 2022-12-21

GÖTEBORGS TINGSRÄTT

SKRIVELSE

2022-12-21

Aktbilaga 34

Mål nr Å 7039-22

Avdelning 5

Överförmyndarverksamheten,
Göteborgs stad

Parter: [REDACTED] / Överförmyndarverksamheten, Göteborgs stad
Målet gäller: upphörande av godmanskap och förvaltare

Tingsrätten har förelagt överförmyndaren att inhämta läkarintyg avseende [REDACTED] (aktbilaga 31). **Överförmyndaren har återkommit till tingsrätten** och angett att överförmyndaren inte **kommer att följa föreläggandet, med hänvisning** till uppfattningen att det saknas lagstöd för tingsrätten att ge detta uppdrag (aktbilaga 33).

Tingsrätten har vid flera tidigare tillfällen förklarat vilket stöd tingsrätten har för liknande förelägganden. Se t.ex. tingsrättens beslut den 16 augusti 2022 i ärende Å 3700-22 (översänds separat). I korthet framgår både av förarbeten (prop. 2013/14:225 s. 46) och rättsfall från Högsta domstolen (NJA 2014 s. 731) att sådan utredning som avses i 11 kap. 17 § föräldrabalken kan behövas även vid upphörande av förvaltare. Behövs sådan utredning följer det av 17 a § första stycket, eller i vart fall av grunderna för samma bestämmelse, att rätten får uppdra åt överförmyndaren att inhämta den. Det kan påtalas att denna skyldighet särskilt nämns i NJA 2014 s. 731 p. 8. Även i rättsfallet NJA 2015 s. 851 p. 12, som hänvisar till utredningsskyldigheten enligt ärendelagen, framhålls att överförmyndarens har ett ansvar för att föra in den utredning som behövs och att detta *särskilt* lyfts fram genom bestämmelsen i 17 a §. Kortfattat: bedömer tingsrätten att det behövs utredning i form av ett läkarintyg får tingsrätten uppdra åt överförmyndaren att inhämta den.

Det noteras att texten i överförmyndarens skrivelse (aktbilaga 33) i stora delar är nära på identisk med motsvarande skrivelse i tingsrättens mål Å 3700-22 (aktbilaga 46 i det ärendet). Trots det och det tydliga beslut som tingsrätten i det ärendet meddelat har överförmyndaren nu ifrågasatt tingsrättens mandat. Därtill togs frågan upp på tingsrättens möte med överförmyndaren den 10 november i år. Av anteckningarna från mötet (översänds separat) framgår att tingsrättens domare framförde att det saknas skäl att behandla upphörandefallen på annat sätt än anordnandefallen, en ståndpunkt som enligt domarna vinner stöd såväl i HD:s praxis som i förarbeten. Mot denna bakgrund är det anmärkningsvärt att överförmyndaren på detta sätt "överprövar" tingsrättens föreläggande.

Föreläggandet i aktbilaga 31 gäller.

Christofer Gatenheim
Rådman

Sida 1 (av 1)

Om domstolens behandling av personuppgifter, se www.domstol.se/personuppgifter. Kontakta oss för information på annat sätt.

Besöksadress
Ullevigatan 15
Telefon
031-743 60 00

Öppettider
måndag–fredag
08:00–16:00

Postadress
404 83 Göteborg

E-post
avdelning5tgg@dom.se
Webbplats
www.goteborgstingsratt.domstol.se

GÖTEBORGS TINGSRÄTT

PROTOKOLL

2022-08-16

Handläggning i
Göteborg

Aktbilaga 48

Mål nr

Ä 3700-22

Handläggning i parternas utevaro

RÄTTEN

Rådmannen David Longum Caldevik, även protokollförare

PARTER**Sökande**

[REDACTED], [REDACTED]
[REDACTED], 426 74 Västra Frölunda

Rättegångsbiträde enligt föräldrabalken: Advokat Sophie Andersson
Advokatfirman Sophie Andersson AB, Box 5243, 402 24 Göteborg

Motpart

Överförmyndarverksamheten, Göteborgs stad
Box 2385, 403 16 Göteborg

SAKEN

Upphörande av förvaltarskap; nu fråga om föreläggande till överförmyndaren

[REDACTED] har ansökt om att förvaltarskapet för henne ska upphöra.

Överförmyndaren har motsatt sig ansökan. Tingsrätten har förelagt överförmyndaren att ge in läkarintyg.

Överförmyndaren har förklarat att den "avböjer [...] att efterkomma föreläggandet" och anfört följande som skäl. Av 11 kap. 17 § föräldrabalken framgår att innan rätten anordnar förvaltarskap ska den inhämta läkarintyg eller annan likvärdig utredning om den enskildes hälsotillstånd. Av 11 kap. 17a § föräldrabalken framgår att rätten får uppdra åt överförmyndaren att inhämta utredning enligt 17 §. Överförmyndaren konstaterar att nyss nämnda lagrum avseende tingsrättens möjlighet att uppdra åt överförmyndaren att inhämta läkarintyg, enbart avser ärenden om anordnande av förvaltarskap. Det nu aktuella ärendet rör frågan om upphörande av förvaltarskap, och en tolkning e contrario av nämnda lagrum ger vid handen att dessa inte är tillämpliga i förevarande ärende. Enligt överförmyndarens uppfattning saknas således lagstöd för

Dok.Id 2501407

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
404 83 Göteborg	Ullevigatan 15	031-743 60 00 E-post: avdelning6tggg@dom.se www.goteborgstingsratt.domstol.se		måndag – fredag 08:00–16:00

tingsrätten att uppdra åt överförmyndaren att inhämta läkarintyg i ärende rörande upphörande av förvaltare.

Tingsrätten meddelar följande beslut.

BESLUT

Tingsrätten förelägger på nytt Överförmyndarverksamheten i Göteborgs stad att inhämta kompletterande utredning i ärendet i form av läkarintyg avseende sökanden och ge in det till tingsrätten **senast den 16 september 2022**.

Skäl för beslutet

Regler om förvaltare finns i bl.a. 11 kap. föräldrabalken. Om det finns förutsättningar för det enligt 11 kap. 4 och 7 §§ föräldrabalken får rätten anordna förvaltare för den enskilde. Rätten har ett utredningsansvar i ärenden om förvaltare. Detta ansvar framgår av såväl 12 § lagen om domstolsärenden som bestämmelserna i 11 kap. föräldrabalken. Exempelvis finns det krav på rätten i 11 kap. 16 och 17 §§ föräldrabalken att ge vissa personer tillfälle att yttra sig och att inhämta läkarintyg eller annan likvärdig utredning om den enskildes hälsotillstånd innan den fattar beslut i fråga om förvaltare.

De nämnda bestämmelserna i föräldrabalken gäller enligt sin ordalydelse vid "anordnande" av förvaltare. Högsta domstolen uttalade i rättsfallet NJA 2014 s. 731 att 11 kap. 16 och 17 §§ föräldrabalken inte är direkt tillämpliga på ärenden om upphörande av förvaltare. Vidare angav HD emellertid att det i upphörandefallen är domstolens uppgift att se till att den utredning som behövs tillförs ärendet (se p. 9). Rättens utredningsansvar gäller alltså även vid ärenden om upphörande av förvaltare. Det kan inte förstås på något annat sätt än att 11 kap. 17 § föräldrabalken, som tar sikte på läkarintyg, är analogt tillämplig i ett ärende om upphörande av förvaltare – förutsatt att rätten bedömer att sådan utredning behövs i ärendet. Se även prop. 2013/14:225 s. 46.

Enligt tingsrättens mening skulle en motsatsvis tolkning av 11 kap. 17 § föräldrabalken, på sätt som överförmyndaren gjort gällande, ge vid handen att det inte fanns någon skyldighet för domstolen att hämta in läkarintyg vid ärenden om upphörande av förvaltarskap även om den tycker att ett sådant behövs. Det är alltså inte riktigt, utifrån vad HD anfört i den angivna domen och vad regeringen anförde i angiven proposition. En motsatsvis tolkning av 11 kap. 17 § föräldrabalken låter sig därför inte göras.

Mot den angivna bakgrunden finns det tveklöst förutsättningar för tingsrätten att, enligt 11 kap. 17 a § första stycket föräldrabalken, uppdra åt överförmyndaren att inhämta ett läkarintyg avseende den enskilde i ett ärende om upphörande av förvaltarskap. Det finns därmed också en skyldighet för överförmyndaren att följa rättens föreläggande. Se också prop. 2013/14:225 s. 45 f. samt Walin, Vängby, Singer och Jänterä-Jareborg, Föräldrabalken En kommentar (publicerad elektroniskt hos Juno den 9 juli 2021), kommentaren till 11 kap. 17 a § föräldrabalken.

Tingsrätten anser att utredningen i detta ärende behöver kompletteras med ett läkarintyg och uppdrar därför på nytt, med tillämpning av 11 kap. 17 a § första stycket föräldrabalken, åt överförmyndaren att verkställa den uppgiften.

Tingsrätten noterar att tiden för överförmyndaren att följa det tidigare föreläggandet inte har löpt ut. Med hänsyn till dels att överförmyndaren förklarat att den inte har för avsikt att följa föreläggandet, dels det skyndsamhetskrav som gäller för ärenden om förvaltarskap anser tingsrätten att det finns skäl att nu ändå förelägga på nytt.

Beslutet får inte överklagas.

David Longum Caldevik

Från: Jonas Bokstedt
<jonas.bokstedt@demokratimedborgarservice.goteborg.se>
Skickat: den 31 januari 2023 14:35
Till: Justitieombudsmannen
Ämne: Anmälan
Bifogade filer: 0279_001.pdf
Kategorier: Röd kategori

Med vänlig hälsning

Jonas Bokstedt
Förvaltningsjurist

GÖTEBORGS STAD
Demokrati och medborgarservice
Överförmyndarenheten

Telefon: 031 - 368 09 19
E-post: jonas.bokstedt@demokratimedborgarservice.goteborg.se
Postadress: Box 2385, 403 16 Göteborg
Besök: Ekelundsgatan 1

www.goteborg.se/overformyndaren
www.vartgoteborg.se - information och aktuellt från Göteborgs Stad
[Så behandlar demokrati och medborgarservice personuppgifter](#)